

FILMOTECA PER A LES ESCOLES

SETEMBRE 2015 – JUNY 2016

Material didàctic elaborat per:

DRAC **MÀGIC**
CULTURA AUDIOVISUAL

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

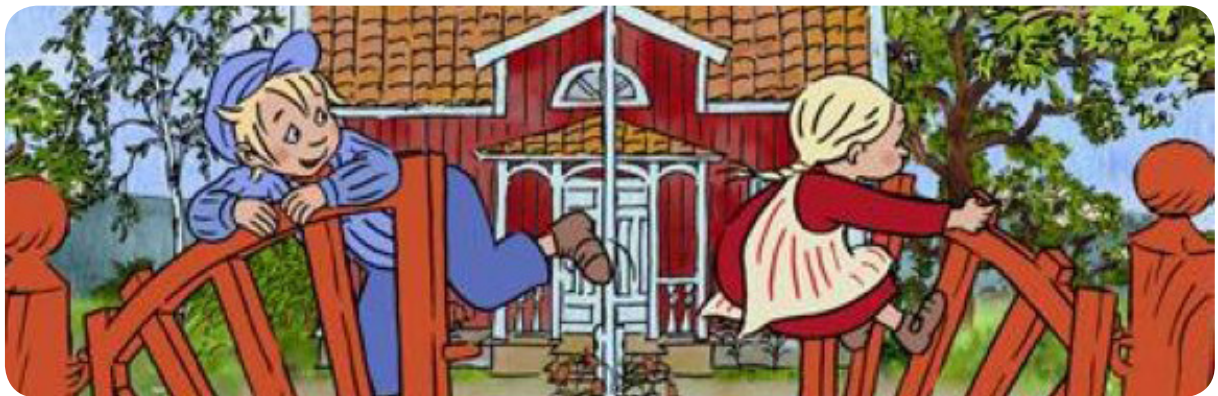
FilmoTeca
de Catalunya

#FilmotecaEscoles

FILMOTECA PER A LES ESCOLES

Les malifetes de l'Emil

Per Åhlin

Material didàctic de la pel·lícula

Recomanada per a cicle inicial i cicle mitjà d'Educació Primària

Índex

5	Fitxa tècnica
5	Sinopsi
5	Què treballem?
6	Continguts curriculars relacionats
7	Les trapelleries infantils en el cinema
8	Proposta d'activitats
9	De la il·lustració al film animat
11	Proposta d'activitats
13	La narració en episodis: un recurs narratiu
14	Proposta d'activitats
16	Glossari
16	Pel·lícules relacionades

Les malifetes de l'Emil

Per Åhlin

Suècia, 2013

63 minuts

Versió doblada al català

Sinopsi

A Katthult de Lönneberga (Småland) hi viu l'Emil amb la Ida, la seva germana petita, els seus pares, el granger i la minyona. A l'Emil li agrada molt jugar però sovint acaba fent malifetes. Per això el tanquen al magatzem de la llenya on, enlloc de posar-se trist, ha après a tallar figures de fusta. Aviat algú el deixarà sortir i s'empescarà una nova trapelleria. Es tracta d'una pel·lícula basada en les narracions d'Astrid Lindgren.

Fitxa tècnica

Direcció: Per Åhlin, Alicja Jaworski Björk i Lasse Persson

Argument i guió: Hans Åke Gabrielsson

Animació: Per Åhlin i altres

Música: Georg Riedel

Muntatge: Olle Tannerger Ärd

Què treballem?

- Les trapelleries infantils en el cinema
- De la il·lustració al film animat
- La narració en episodis: un recurs narratiu

Material didàctic elaborat per:

Continguts curriculars relacionats

Llengua catalana

- Desenvolupar la competència en la llengua catalana com a vehicle de comunicació parlada o escrita per a la construcció dels coneixements, per al desenvolupament personal i l'expressió i per a la seva participació en les creacions culturals.
- Expressar-se oralment, adequant les formes i el contingut als diferents contextos i situacions comunicatives, i mostrant una actitud respectuosa i de col·laboració.
- Comprendre discursos i explicacions orals que es donen en l'àmbit escolar i en el context social i cultural proper.
- Comprendre textos audiovisuals (publicitat, pel·lícules, informatius), dels mitjans de comunicació o de les tecnologies de la informació i la comunicació, i fer-ne una lectura crítica i creativa.

Educació artística

- Experimentar i indagar en les possibilitats expressives del so, de la imatge i del moviment i apreciar que l'art és una manera de donar forma a les experiències, a les idees i a les emocions.
- Participar, generar i afavorir l'intercanvi d'opinions, experiències, idees i valoracions i incorporar en el procés creatiu propi i dels altres aspectes de la pròpia experiència o inquietud.
- Expressió oral d'idees, emocions i experiències que desvetllen les manifestacions artístiques i culturals per promoure la comprensió crítica.
- Valoració de l'ordre, la cura i l'atenció en els processos de producció i del respecte en el treball.
- Interès, valoració i respecte davant del fet artístic i davant de les produccions artístiques pròpies i alienes.

Material didàctic elaborat per:

Les trapelleries infantils en el cinema

Nens i nenes trapelles

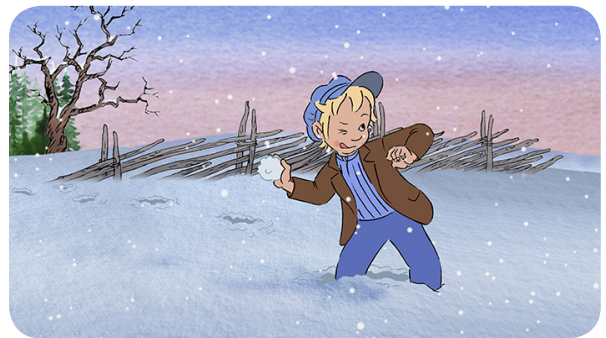
És habitual trobar trapelleries o malifetes en la representació dels infants tant en la literatura com en el cinema. Aquests personatges infantils de ficció ofereixen l'oportunitat de la transgressió de les normes imposades per les persones adultes sense el perill de les conseqüències que suposa transgredir-les. De fet, la ficció ofereix impunitat, ja que es convida a través de la repetició de malifetes a la diversió i a l'humor.

La trapelleria té un component de joc, de descoberta, de curiositat, d'autonomia per explorar els límits de les convencions socials adultes i, sobretot, té un component de llibertat. Molts d'aquests trapelles són nens o nenes intel·ligents, astuts, forts, autònoms i segurs de si mateixos. Aquesta és una representació de l'infant, una imatge en la qual els nens i nenes es poden identificar i reconèixer, una imatge de llibertat i de confiança envers el món que els rodeja, ja que els trapelles habiten sense por l'entorn on viuen les seves experiències i se n'apropien.

El càstig i la disciplina

No s'ha de perdre de vista que la imatge del trapella és construïda des de l'imaginari adult, així que moltes vegades la trapelleria ve acompanyada del càstig i de la disciplina per tal que l'infant entengui que no hauria d'haver fet la malifeta. Així doncs, sovint apareix aquesta línia moralitzadora, com en el cas de *Max und Moritz. Eine Bubengeschichte in sieben Streichen*, un dels llibres infantils alemanys més populars, publicat el 1865, en què amb imatges i versos s'expliquen les malifetes de dos nens (Max i Moritz) i del fort càstig que reben per posar-los a ratlla.

En el cinema trobem alguns personatges que representen aquesta autoritat adulta, que imposa disciplina i és temuda pels infants. En trobem un clar exemple a la pel·lícula *Matilda* de l'homònima novel·la de Roald Dahl amb la directora Trunchbull. En el cas de *Les malifetes de l'Emil*, el paper de l'autoritat el desenvolupa el pare del nen. Normalment, aquests personatges infantils tenen un amic, amiga o persona adulta de referència, que els protegeix de l'autoritat i els ofereix comprensió: en el cas de

Material didàctic elaborat per:

l'Emil, aquest compta amb l'amistat i la tolerància de l'Alfred, així com amb l'ajuda i la comprensió de la germana i la mare. És interessant notar que a *Les malifetes de l'Emil* el càstig hi sigui present, però l'Emil en treu un benefici i, fins i tot, li agrada ser al llenyer perquè li permet crear figures de fusta.

Una de les característiques dels relats d'Astrid Lindgren i que es respira en tota la pel·lícula és justament la manca de moralisme i l'espon-taneïtat i llibertat dels seus personatges, dos

valors que es traspuen de la idea que l'autora tenia de l'escriptura infantil, tal com queda recollit en un dels capítols del seu llibre *Mi mundo perdido* (Juventud, 1985) en què manté un diàleg fictici amb un futur autor de llibres infantils: *te deseo suerte. Y que lo pases bien. [...] Escribe lo que te salga del alma, y con ilusión. Tanto a ti como a todos los demás autores de obras infantiles os deseo libertad, aquella misma libertad que es natural para el literato que escribe para adultos y que le permite decir lo que quiere y como quiere.*

Proposta d'activitats

- Buscar entre tot el grup classe una definició precisa de *trapelleria* o *malifeta*. Qui podem dir que és un o una trapella? Què fa?
- Debate si els nens i nenes creuen que el protagonista, l'Emil, fa les malifetes intencionadament, és dir, amb mala intenció, o sense voler-ho. Què explica l'Emil sobre les malifetes quan la seva germana Ida li ho pregunta?
- Recordar algunes de les malifetes que fa l'Emil a la pel·lícula, explicant-les amb detall. Preguntar a l'alumnat si les malifetes que feia l'Emil els hi han fet gràcia o no, si s'han divertit amb les aventures d'aquest personatge.
- Reflexionar a partir d'aquestes propostes:
 - Creieu que li agrada ser al llenyer, a l'Emil? Per què?
 - Quin és el problema de la Ida? Per què diu en diverses ocasions: *a mi mai m'envieu al llenyer!*
 - Hi ha un personatge que no té gaire bones intencions a la pel·lícula? Qui és? Per què té males intencions; què vol aconseguir? Quina malifeta fa en cert moment de la pel·lícula?
- @ Fer un inventari col·lectiu de malifetes sense objectiu de jutjar cap alumne/a ni de castigar ningú. Cada alumne/a pot escriure una malifeta que hagi fet alguna vegada. Explicar també quines van ser les conseqüències de la malifeta. Si hi ha nens o nenes que senten que no n'han fet mai cap se'ls pot suggerir que escriguin l'anècdota sobre alguna cosa que van fer i que no va agradar a algun adult.

Podeu enviar els resultats de les activitats marcades amb el símbol de l'arrova [@] a filmoteca.escoles@gencat.cat i compartirem els vostres textos, dibuixos, fotografies o vídeos al bloc de Filmoteca per a les escoles!

Material didàctic elaborat per:

De la il·lustració al film animat

Les il·lustracions immòbils

Björn Berg (1923-2008) va ser l'il·lustrador de tots els llibres d'Astrid Lindgren sobre l'Emil a Lönneberga. L'autora va veure un dels seus dibuixos i va pensar que el noi se semblava a l'Emil; es va posar en contacte amb Björn Berg i li va enviar el seu manuscrit. L'il·lustrador volia familiaritzar-se amb l'entorn de l'Emil, així que va viatjar a Småland amb la finalitat d'estudiar sistemàticament les cases, jardins, tanques, portes i l'entorn natural de la zona. Va visitar alguns museus, en els quals va estudiar fotografies antigues de la gent d'aquella regió per fer-se una idea de com era aquell lloc. I va ser així com es va establir una relació entre l'autora dels llibres i l'il·lustrador.

L'equip del director de la pel·lícula d'animació *Les malifetes de l'Emil* va unificar els paisatges i els escenaris per tal que els animadors hi poguessin moure els prototips de cada personatge i treballar el color per reproduir exactament el dels dibuixos de Björn Berg.

Els inicis de la il·lusió del moviment

Etimològicament, la paraula *animació*, prové de la paraula llatina *animātiō*: l'acte de portar a la vida. Es tracta de la simulació de moviment produïda mitjançant imatges que es creen una per una; en projectar aquestes imatges successivament es produeix una il·lusió de moviment. Aquesta il·lusió òptica s'origina pel fet que el sistema visual humà és

capaç de percebre la sensació de moviment a partir de la informació fraccionada d'una successió d'imatges, és a dir, que a partir de la reproducció d'una sèrie d'imatges fixes a una certa velocitat, l'espectador i l'espectadora tenen la sensació de moviment continu.

Una de les pel·lícules d'animació més antiga que es conserva és un curtmetratge publicitari anglès anomenat *Matches: An Appeal*, creat per Arthur Melbourne-Cooper el 1899. Es tracta d'una animació de tipus *stop-motion*, en la qual un conjunt de llumins escriuen una crida patriòtica a l'acció sobre una pissarra. El 1908 l'artista francès Émile Cohl va dibuixar unes tires còmiques i va crear una pel·lícula anomenada *Fantasmagorie*, la primera pel·lícula d'animació tradicional feta a mà. La pel·lícula consistia en un ninot que es movia i que anava trobant tot tipus d'objectes que canviaven de forma, com una ampolla de vi que es transformava en una flor. Per realitzar la pel·lícula va ser necessari dibuixar cada fotograma en paper i després fotografiar cada fotograma en negatiu, fet que donava a la imatge un aspecte de pissarra.

Després d'aquestes primeres exploracions, molts d'altres artistes van començar a experimentar amb l'animació. Durant la dècada de 1910, la producció de curtmetratges d'animació es va convertir en una indústria i els curtmetratges de dibuixos animats van ser produïts per ser exhibits als cinemes. A la dècada dels 40 el centre de producció de pel·lícules d'animació es va traslladar a Hollywood, amb productores com Walt Disney, War-

Material didàctic elaborat per:

ner Bros i la Metro-Goldwyn-Mayer que més endavant, després de la Segona Guerra Mundial, van començar a difondre les seves produccions amb el format de sèries o programes televisius per a infants, essent les productores d'animació hegemòniques a Occident. A partir dels anys 80 i, sobretot, als 90 hi va haver un boom de l'animació japonesa, la qual es va expandir per la resta del món, amb sèries, molt conegudes a Catalunya, com són el *Dr. Slump* (1981) i *Bola de Drac* (1986).

Fotograma de la sèrie *Dr. Slump*.

Tècniques d'animació

Al llarg de la història, s'han anat introduint tècniques que permeten realitzar pel·lícules d'animació, tècniques que s'han anat substituint per altres de més modernes o que s'han anat combinant amb les aparegudes més recentment. L'animació tradicional ha estat el procés que s'ha utilitzat per realitzar la majoria de les pel·lícules de dibuixos animats del segle xx.

Els fotogrames d'una pel·lícula d'animació tradicional responen a fotografies de dibuixos que són creats sobre paper. Per crear la il·lusió de moviment cada dibuix difereix lleugerament de l'anterior, mantenint els trets característics del personatge, objecte o fons que s'està animant. Inicialment, fins a principis del segle xxi, quan la tècnica va començar a quedar obso-

leta, el procés tradicional d'animació consistia a traçar o fotocopiar els dibuixos en fulls de poliacetat de vinil o d'acetat orgànic transparent i en acolorir-los amb pintures per la banda oposada on s'havien traçat els dibuixos. Els fulls d'acetat completats es fotografiaven un per un per part d'un operador que estava en una truca. La truca era una càmera fixa muntada sobre un peu especial amb l'objectiu mirant avall, amb una taula de fusta i vidre a sota i uns llums de suport a sota del vidre i a sobre. La càmera capturava les imatges fotograma a fotograma, com si fos una càmera de fotos, i les gravava a la pel·lícula sobre un fons, habitualment dibuixat i pintat a mà.

Actualment, els dibuixos i els fons que fan els professionals són escanejats o dibuixats directament a partir d'un programa informàtic. S'utilitzen diferents programaris per acolorir els dibuixos, simular el moviment de la càmera i d'altres efectes. La peça d'animació resultant es genera sobre un o diversos suports, tant en la pel·lícula tradicional de 35 mm com en vídeo digital o directament en algun format que es pugui penjar i visualitzar per Internet. Tanmateix, l'aparença de l'animació tradicional en acetat encara es conserva.

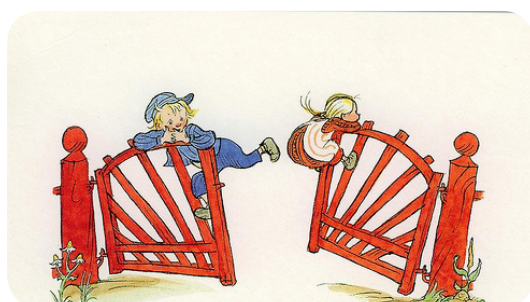

Rodatge, amb la tècnica stop-motion, de la pel·lícula *Panique au village*.

Material didàctic elaborat per:

Proposta d'activitats

- Comparar els dibuixos originals realitzats pel dibuixant suec Björn Berg i els dibuixos que apareixen a la pel·lícula. Es perceben similituds en els personatges? I entre els paisatges? Quines diferències es podrien destacar?

Material didàctic elaborat per:

- Analitzar els colors que predominen a la pel·lícula. Quines sensacions ens proporcionen els colors seleccionats? Hi ha ambients amb tonalitats diferents, clarament diferenciats? Com es representa la nit i el canvi de les estacions a través de les imatges?

@ Per a Björn Berg va ser molt important ambientar les històries de l'Emil en un ambient realista, així que va fer una recerca al voltant de com vivien tradicionalment els habitants de la zona de Suècia on se situa l'acció, Småland. Recordar com és l'entorn de la casa on viu la família de l'Emil, com és la casa per fora i que cada alumne/a en faci un dibuix.

@ Hi ha diverses maneres de passar d'un dibuix estàtic i immòbil a una imatge moviment. Una de les tècniques per generar animació bidimensional és el foliscopi o el *flipbook*. Un exemple es troba a *Les memòries de la Bruixa Avorrida*, on Roser Capdevila va dibuixar-hi, a la part superior dreta, en un extrem, un foliscopi del mussol de la Bruixa Avorrida, que sortia de l'ou i movia les ales com si volés. La proposta és que cada alumne/a dibuixi entre 8 i 10 dibuixos senzills i menuts en què hi hagi una subtil diferència per tal que es pugui percebre el moviment quan els dibuixos es posin un darrere de l'altre en format llibre i es passin amb els dits o la mà.

Material didàctic elaborat per:

La narració en episodis

L'episodi com a recurs narratiu

Les malifetes de l'Emil és una pel·lícula narrada a partir de diversos episodis, cadascun dels quals està representat per una de les malifetes que fa el protagonista. Si aquest recurs narratiu és present a la pel·lícula és perquè, en part, aquesta es troba condicionada pels llibres en els quals es basa. La pel·lícula d'animació és l'adaptació dels tres llibres que l'autora sueca Astrid Lindgren va escriure sobre les aventures, que acaben en malifetes, de l'Emil: *En Miquel de Lönneberga*, *Les noves aventures d'en Miquel* i *Atra vegada en Miquel* (en les obres originals el protagonista s'anomena Emil).

L'estructura narrativa en episodis és una característica que trobem present en la literatura infantil i juvenil i també en altres relats d'Astrid Lindgren, com per exemple, *Pippi Calcesllargues*. L'estructura en episodis i el final amb format obert ofereixen la possibilitat de continuar sempre les històries dels personatges en qüestió. Això suposa que l'autor o autora pot allargar els seus llibres tant com ho desitgi creant més o menys històries i, alhora, és una bona aposta comercial, ja que sempre es poden publicar noves històries en un format de sèrie, com en el cas de *Les aventures d'en Tintín*, d'Hergé, *Les aventures extraordinàries d'en Massagran*, de Josep Maria Folch i Torres o els llibres d'*Els Cinc*, d'Enid Blynton. En el cas de les publicacions citades anteriorment, com el Tintín i en Massagran, cada còmic presenta tan sols una història, a diferència dels llibres de Pippi Calcesllargues i de l'Emil de Lönneberga, que en presenten diverses.

El ritme de la pel·lícula

En els primers cinc minuts de *Les malifetes de l'Emil* es presenta el context i el marc d'acció: la localitat de Katthul i els diversos personatges (l'Emil, el protagonista, la seva germana Ida, el pare Anton, la mare Alma, el pagès Alfred i la minyona Lina). A partir de llavors, l'estructura narrativa es va repetint i això permet endinsar-se en la història del protagonista a través de diversos episodis. D'aquesta manera, quan els espectadors i les

Material didàctic elaborat per:

espectadores ja han vist dues malifetes, intuïxen que en vindran més.

Les aventures de l'Emil passen en un context més aviat estàtic i tranquil, que varia poc (es percep el pas del temps amb el canvi de les estacions de l'any), colorista, alegre, gairebé idíl·lic, que tan sols es veu interromput per les seves malifetes. El final de la pel·lícula és obert, amb uns personatges que no canvien, que continuen tal com eren a l'inici i amb l'Emil que seguirà fent malifetes, tal com diu el narrador, així doncs ens podem seguir imaginant noves aventures protagonitzades pel mateix personatge. La divisió de la pel·lícula en episodis i la repetició de les estructures

narratives i lingüístiques (el crit del pare dient "Emil!" o les cançons que canten) permeten establir un ritme continu i estable, que ofereix tranquil·litat a l'infant, ja que sap que tard o d'hora a l'Emil li arribarà el càstig al llenyer perquè, sense voler, farà una malifeta, però també sap per l'experiència dels episodis anteriors que la resolució del conflicte arribarà i que la família tornarà a la normalitat fins a la propera vegada. I així, com en la vida, l'infant aprendrà que la calma a moments es veurà interrompuda pel caos, el desordre o la desgràcia, però que al cap d'un temps, quan la tempesta minvi, tot tornarà al seu lloc, a aquest ambient amable, pausat i tranquil que es presenta al llarg de la pel·lícula.

Proposta d'activitats

- Fer una descripció del lloc on viu l'Emil. Se'ns diu que la casa de la família de l'Emil se situa a Katthult, a Lönneberga (Småland). A quin país és Småland? Quin tipus de zona és on viuen l'Emil i la seva família? Com descriuries l'entorn on viuen? I la seva casa?
- Quins són els personatges principals que apareixen a la pel·lícula? Completa aquesta taula amb els noms de cadascú i qui són:

Anton	
Alma	
	Germana de l'Emil
	Pagès
Lina	
	El protagonista de la història

Material didàctic elaborat per:

@ Imagina un rellotge on puguin viure uns personatges imaginaris. Com serien aquests éssers? Quins colors tindrien? Com seria l'escenari on viurien? Si haguessin de ballar, quina música ballarien? Dibuixa aquest rellotge i tot el món que s'amaga dins del seu interior.

- A quina època de l'any passen les aventures de l'Emil? Passa el temps durant la pel·lícula o sempre ens trobem en la mateixa estació de l'any?

- A cada aventura es repeteixen algunes coses; els diversos personatges actuen de la mateixa manera. Per exemple, l'Emil normalment fa malifetes. I la seva germana Ida, què diu sovint? I la minyona Lina què expressa? I el pare de l'Emil? Només en una ocasió, l'Emil s'enfada de veritat: per què s'enfada?

- En algun moment de la pel·lícula, l'Emil canta una cançó i en un altre moment també en canta una la Ida. Quin és el tema de les cançons que canten? De què parlen?

@ El final de la pel·lícula de *Les malifetes de l'Emil* és obert. Podrien haver-hi més aventures o malifetes. Imaginar i inventar una nova malifeta de l'Emil. Cada alumne/a n'escriurà una. És important que les malifetes s'expliquin d'una forma clara i precisa per poder-ho entendre sense obviar-ne cap detall, ja que els detalls quan s'explica una anècdota són molt importants.

Material didàctic elaborat per:

Glossari

Animació

Tècnica que permet dotar de moviment dibuixos o objectes inanimats mitjançant la presa fotograma a fotograma de cadascuna de les fases de descomposició del moviment.

Episodi

Part d'una obra narrativa, dramàtica o èpica que s'integra en un conjunt més ampli, però manté, alhora, les característiques pròpies.

Stop-motion

Tècnica que consisteix a filmar les imatges d'objectes, ninots de plastilina, intèrprets reals, etc. fotograma a fotograma per, en la reproducció, dotar-los de moviment.

Foliscopi

Foliscopi (*flickbook* o *flipbook*): llibre que conté una sèrie d'imatges que varien gradualment d'una pàgina a la següent, així, en passar les fulles ràpidament, aconseguim animar les imatges, simulant moviment.

Pel·lícules relacionades

Lilla Anna & Langa Farborn (La petita Anna i el Tiet Llargarut), Per Ahlin, Suècia, 2012

Oliver Twist, Roman Polanski, Regne Unit, República Txeca, França i Itàlia, 2005.

Matilda, Danny DeVito, Estats Units, 1996.

Dennis the Menace (Daniel el travieso), Nick Castle, Estats Units, 1993.

Home alone (Solo en casa), Chris Columbus, Estats Units, 1990.

Les Quatre Cents Coups (Els 400 cops), Françoise Truffaut, França, 1959.

Sèries de televisió:

La banda del patio, Paul Germain i Joe Ansola-behere, Estats Units, 1997-2011.

Rugrats, Arlene Klasky, Gábor Csupó i Paul Germain, Estats Units, 1991-2004.

Material didàctic elaborat per:

Dades de contacte

Si voleu aprofundir més en aquest o altres aspectes del cinema, els docents disposen d'accés gratuït a la Biblioteca del cinema de la Filmoteca amb tot tipus de recursos i bibliografia sobre cinema i cultura audiovisual.

Filmoteca de Catalunya

Filmoteca per a les escoles

filmoteca.escoles@gencat.cat

T 935 565 198

<http://blocs.gencat.cat/filmotecaescoles>

<http://www.filmoteca.cat/web/serveis-educatius/filmoteca-per-a-les-escoles>

Drac Màgic

merce@dracmagic.cat

T 93 216 00 04

www.dracmagic.cat

Material didàctic elaborat per: